

EKFRÄMJANDETS EXKURSION TILL KRONOBERGS LÄN DEN 5-6 SEPTEMBER 2013

Lars Dahlén

Foton: Mats Hannerz

Under år 2012 var exkursion och årsmöte förlagt till Gotland eftersom det var väldigt länge sedan den stora ön var värdlän för Ekfrämjandet. Vid årsmötet på Gotland diskuterades exkursionsmålet 2013. Det konstaterades då att Kronobergs län inte heller besökts på länge. Senast det begav sig där var år 1989. Årsmötet gav därför styrelsen i uppdrag att verka för att just Kronobergs län skulle bli målet för exkursion och årsmöte 2013.

Styrelsen bollade frågan vidare till Sogsstyrelsens distrikt i Kronobergs län

och Hasse Bengtsson som är distriktschef där, men också revisor i Ekfrämjandet. Hasse var snabbt med på noterna och en liten planeringsgrupp tillsattes. Deras vedermodor ledde till att Ekfrämjandet som vanligt i början av juni kunde bjuda in till en exkursion med årsmöte i södra delarna av Kronobergs län.

Start och mål hos IKEA

Nästan exakt 80 personer hade anmält sig till årets exkursion. Det var uppehållsväder och lagom varmt när skaran började sam-

De biologiskt rika lövskogarna kring Åsnen besöktes första dagen.

las i Älmhult vid IKEA:s värdshus i anslutning till det gamla varuhuset. Här embaraderades, efter avprickning, två bussar som skulle transportera skaran till dagens första exkursionspunkt.

Södra Interiör

Efter en halv timmes bussresa var vi framme i Grimslöv. Här finns "Södra Interiör" som tillverkar lister i en mängd dimensioner. På planen utanför fabriken intogs en lunchmacka som Södra välvilligt sponsrat.

I samband med denna lunch kunde också Ekfrämjandets ordförande Thomas Thörnqvist öppna exkursionen och hälsa alla välkomna. Thomas lämnade sedan över till Anders Ekstrand, som förutom att ingå i Ekfrämjandets styrelse, till vardags är den eldsjäl som propagerar för att öka

intresset för lövsortimenten hos Södras medlemmar och även verkar för att Södras industrier får den lövråvara man behöver.

Anders och Södras ordförande och tillika medlem i Ekfrämjandet, Christer Segersteén, gav sedan en presentation av Södras satsningar för vidareförädling av lövråvaran. Satsningen är ett resultat av att flera intressenter, däribland Carl von Friesendorff, länge verkat för att Södra ska öka engagemanget för lövvirke. Lövandelen ökar i södra Sverige bl.a. som en effekt av att det skett en övergång från gran till löv i samband med de allt vanligare förekommande stormarna. Satsningen på interiörprodukter i Grimslöv är ett sätt att nå den verklige slutkonsumenten av produkterna.

Efter denna genomgång tog Carina Åkesson över och presenterade verksam-

Södra tog emot i Grimslöv med introduktion av Anders Ekstrand, lövträdsspecialist, och Christer Segersteén, ordförande.

Engagerade åhörare vid Södra Interiör.

heten i Grimslov. Man använder en hel del ek till olika lister men det är i stor utsträckning amerikansk vitek. Ett skäl till det är att mycket säljs till Norge där långa längder efterfrågas och det är svårt att få fram de riktigt långa längderna från svensk ek. Normmännen vill inte skarva lister utan de ska alltid vara i fullängd. Anders och Christer rekommenderade å det bestämdaste därför medlemmarna att planera in en stamkvistningsvecka i perioden juli-sept så vi i framtiden kan erbjuda långa, kvistfria ekar från det svenska skogsbruket också.

Därefter togs vi i två grupper ledda av Carina och Stefan Arnesson, den senare verksam i Grimslov sen barnsben, med på en rundvandring i fabriken. Det var en intressant runda som gav prov på en såväl blixtnabb maskinell tillverkningsprocess som en mer hantverksmässig manuell sådan.

När vi efter att också besökt kontorets fantastiska träpanelade rum återsamlades tackade Thomas för ett intressant besök och överlämnade några luffarschack av ädellövmodell som bevis på vår uppskattning.

Mot Åsnen

Nu styrdes färden mot en av Kronobergs läns större sjöar, Åsnen. Väl framme vid naturreservatet Bjurkärr bjöd Skogsstyrelsen på eftermiddagskaffe. I vacker miljö och med solen silande genom bladverken hälsade distriktschef Hasse Bengtsson välkommen till länet och Kronobergs distrikt. Hasse hade för planeringen av denna eftermiddag tagit hjälp av konsulenter Roland Winqvist från kontoret i Tingsryd och Eva Johansson från Växjö. På plats fanns också Anders Borghed som är näringslivsutvecklare i Tingsryds kommun.

Fika i naturreservatet Bjurkärr, en del av den blivande nationalparken i Åsnenområdet.

Anders inledde med att berätta om planerna att inrätta en nationalpark i Åsnenområdet. En nationalpark måste ägas av staten och omfatta minst 1 000 ha sammanhängande område. Det pågår nu förhandlingar med berörda markägare. Man kommer inte att i något fall tvinga sig fram med nationalparken utan de markägare som inte vill sälja ska inte behöva det.

Naturreservatet Bjurkärr planeras bli en del i nationalparken. De stora naturvärdena i Bjurkärr är kopplade till bokskogen, lavarna och fågellivet. Sjön Åsnen är grund och blir därför snabbt varm vilket ger ett gynnsamt lokalklimat. I planeringen för nationalparken har man även tagit med frågan om hur man ska marknadsföra densamma till framma för de kommuner som berörs. Bl.a. hoppas man från Tingsryds kommun att nationalparken ska bli ett positivt inslag i utvecklingen. Går allt enligt

planerna ska den nya nationalparken invigas år 2015.

Jesper Witzell, en av deltagarna i exkursionen och till vardags ansvarig för nationalparken Söderåsen i Skåne beskrev hur man arbetar med hjälp av olika skötselråd när det gäller skötseln av skogen i "hans" park.

Hasse Bengtsson informerade vidare om hur reservatet uppkommit via en donation 1955 med villkoret att området skulle vara ett naturminne. Sedan dess har området utvidgats och är nu ca 240 ha. I Bjurkärr finns förutom bokskogen också ett 100-tal ekar som är ovanligt stora, raka och kvistfria. Eva Johansson berättade att de kallades Karolinerekarna. Enligt sägnen ska någon av Karl XII:s karoliner haft med sig ekollon från Polen som sattes här. Eva var dock tveksam till det. Som ett kuriosum kan nämnas det resonemang som för-

Bakom mikrofonen i Bjurkärr: Thomas Thörnqvist och Hasse Bengtsson, ovan. Anders Borghed och Eva Johansson, nedan.

des vid 1828-29 års riksdag om ett förslag att anlägga 20-25 000 tunnland ekplanteringshagar i Östergötland, Småland, Blekinge eller Skåne. Man anlade då ekskogar på Visingsö (något som Ekfrämjandet beskådade på exkursionen 2011) men ett annat område som då diskuterades var just Bjurkärr.

Eva tog oss nu på en vandring genom delar av reservatet och stannade pedagogiskt på ett antal ställen för att ytterligare öka exkursionsdeltagarnas kunskaper. Bl.a.

såg vi Smålands landskapssvamp, koralltaggsvampen och Eva berättade initierat om svamparnas många problem i tillvaron. Inte minst det förhållande att de har 16 kön gör det besvärligt att vara svamp. Ser man 1 kg svamp ovan markytan finns det hela 10 kg mycel under densamma.

Vandringen avslutades vid en ängslycka där Eva berättade om förhållandena som gällde för den siste torparen här. Det var inga avundsvärda villkor. Lyckan var omgärdad av en stengärdesgård och Eva av-

Koralltaggsvampen (Hericium coralloides) som är "Nära hotad" i rödlistan, är Smålands landskapssvamp. Dessutom kan den beskådas i Bjurkärr.

slutade med att beskriva hur en bra sådan skulle se ut. "...ormatät och jävlahög..."

Vi hade nu närmast oss slutet på första dagens uteaktiviteter och Thomas tackade alla som medverkat under besöket på Bjurkärr. Thomas manade till snabbt återgång och uppsittning i bussarna för återfärd till Älmhult.

Årsmöte

Senare på kvällen var det dags för sedvanligt årsmöte, denna gång på IKEA:s värds-hus. Årsmötesprotokollet har tidigare distribuerats till Ekfrämjandets medlemmar och ska inte återupprepas här. Eftersom två av årets länspristagare var med på exkursionen kunde priserna överlämnas vid årsmötet. Motiveringen för Curt Strömberg upplästes av Reidar Pettersson och motiveringen för Bernt Flinck upplästes av Lars Dahlén. Thomas Thörnqvist överlämnade priserna. Motiveringar för samtliga pristagare finns på annan plats i detta nummer

av Ekbladet.

Jan Linder, ordförande i Erik Stenströms stiftelse för Ekskogsbrukets främjande, informerade om stiftelsens arbete. Jan tackade även Ekfrämjandet för att de upplåtit sin hemsida för information från stiftelsen. Årsmötet ville föra till protokollet att Ekfrämjandets medlemmar gläds över den generösa donationen och är tack-samma för den roll Erik Stenström tilldelat Ekfrämjandet.

Årsmötet och den därpå följande middagen avhölls i gammal god stil. Av ljudnivån att döma var det högt i tak och diskussionerna intensiva. Mellan efterrätt och kaffe blev det ett föredrag av IKEA:s Anders Hildeman på temat "Virkesförsörjningen för IKEA". Bland det som Anders tog upp kan nämnas att det f.n. är en blygsam användning av ek. Endast 3 % av anskaffningen utgörs av ek. Den ek man köper kommer utifrån. Anders trodde dock att eken hade en framtid i IKEA:s sortiment.

Ekfrämjarna väntar på årsmötets inledning.

Thomas Thörnqvist, Ekfrämjandets ordförande, tackade Anders Hildeman från IKEA för föredraget..

Ädellövproduktion i Kronoberg

Fredagen inleddes med gott väder som skulle hålla i sig hela dagen. Det borgade för att dagen åtminstone inte ur vädersynpunkt skulle bli en besvikelse. Efter lite kalabalik med att vissa (undertecknad) missade bussen så kom deltagarna iväg i rätt tid. Fredagens förmiddag hade temat produktion. Hasse Bengtsson hade visserligen tidigare sagt att det inte fanns många produktionsexempel i länet men hans konsulenter Roland Winqvist och Kenneth Wigermo tillsammans med Anders Ekstrand hade ändå lyckats hitta några som vi nu alltså var på väg att besöka.

Första stoppet blev Boastad strax norr om Älmhult och strax väster om sjön Möckeln. Här berättade Kenneth att vi var i ett område som tack vare närheten till Möckeln hade ett gynnsamt klimat vilket gjort att det här fanns goda förutsättningar att odla lövskog. På just denna fastighet på 40 ha var 40 % av virkesförrådet löv. Fastigheten var storleksmässigt en typisk

medelfastighet i Kronobergs län. På medelfastigheten i länet finns 2 % ädellöv, dvs knappt en ha. I samband med att det görs skogsbruksplaner på sådana fastigheter kommer oftast de hektaren att hamna i skyddad areal för att klara certifieringskraven. Det innebär att dessa skyddade bestånd inte används för "produktion" i första hand.

Nästan all ädellövskog före Gudrun har uppkommit genom igenväxning av lövängar och har en ålder på 80-100 år. Roland nämnde att det i länet finns mer mark som är lämplig för ädellövproduktion. Skogsstyrelsen arbetar aktivt för att med rådgivning och information öka arealen. Genom de stöd markägarna har kunnat få för anläggning av ädellövskog efter stormen Gudrun och i Landsbygdsprogrammet har en hel del granmark omförd till ädellöv. Eftersom askskottsjukan och almsjukan fortfarande är ett problem så kan inget av dessa träslag rekommenderas. Många skogsägare i länet är inte längre beroende

av skogen för sin överlevnad. När man då ser vilka problem som är förknippade med kombinationen gran och hårda vindar ökar intresset för andra trädslag. Det är inte produktionsaspekten som är den viktigaste. Många skogsägare i Älmhult är "IKEA:ner" och har skogen mer för "nöjes" skull.

När det gäller skötseln av det bestånd på 3 ha vi befann oss i betonade Anders att värdetillväxten är störst mellan 40-70 cm för eken, så träd i den dimensionen ska man inte plocka bort. Kenneth förklarade att beståndet hade höga naturvärden och att den åtgärd som förestår är en naturvårdsgällring där tillräckligt stor hänsyn till naturvärdena måste tas.

Vi fick också veta att "förbokningen" är ett lika stort problem som "förgraning" i många ekdominerade bestånd. Anders avslutade diskussionen på denna punkt med att konstatera att "småskaligt skogsbruk" ändå är något positivt. Man behöver inte

vara jätterik för att ägna sig åt det. Det är skillnad mot det "småskaliga jordbruket". För att kunna ägna sig åt det måste man vara riktigt förmögen.

Hägn

Vi gick nu några hundra meter till ett angränsande hägn. Här fanns före Gudrun ett 45-årigt granbestånd. Markägaren valde att inte fortsätta med gran utan satsade i stället på ädellöv. Totalt har ca 1 000 hektar omförts till ädellöv efter Gudrun. För att lyckas måste man hägna. Det brukar fungera att utestänga viltet när det gäller mindre hägn. För större hägn, menade både Anders, Kenneth och Roland, fanns det tendenser att hägnen hyser lika mycket – eller t.o.m. mer – vilt innanför än utanför. I detta hägn var det planterat hälften ek och resten björk och lite annat. När det gäller planteringsinstruktionerna får de inte vara för komplicerade, mycket av arbetet sker med utländska plantörer.

Plantor av lönn och lind fick plats i hägnet, vid sidan av ek och björk.

På fastigheten i Boastad vid sjön Möckeln bestod 40 % av virkesförrådet av löv.

Här uppkom också en diskussion kring problemen med att plantera björk och ek. Björken tenderar att dra iväg och ta över. Det är då viktigt att den hålls efter med täta rójningar men det bär lite mentalt emot att röja undan planterade björkar. Björkens stora fördel är att den snabbt växer till och blir ett skydd för eken. I den diskussionen kom det även några inlägg om att det var lika farligt att plantera bok och ek i blandning som att jaga and i Småland. Under-tecknad funderar fortfarande vad som menas med det....

Byvärma säteri

Efter en förmiddagsfika utanför hägnet (för att inte riskera angrepp av viltet innanför detsamma) bar det sedan av lite längre norrut längs Möckeln till nästa exkursions-

punkt som låg på Byvärma säteris marker. Kalle Nordqvist, regionchef på Södra har släktskap till fastigheten och berättade om gårdens historiska bakgrund. Från att längre tillbaka ha varit större omfattade fastigheten nu 120 ha. Eken utgjorde 15 % enligt senaste skogsbruksplan som gjordes före stormen Gudrun. På senare tid har 40 ha blivit reservat.

Vi stod nu i ett fint ekbestånd som uppkommit genom att man röjt/gallrat bort asp, gran och björk. Här kunde man dock ta bort ännu mer och tydligt märka ut de huvudstammar man ska satsa på. Anders och Cecilia Rooth försatt ingen tid utan snitslade snabbt några riktigt bra framtidsstammar. På många håll i länet har man en liknande situation där det går att röja fram ädellövskog från blandskog. Det är ju ett

kostnadseffektivt sätt jämfört med att börja från ollon- eller plantstadiet. Här kom ett tips från Ingvar Olsson på viltavskräckande medel. Ingvar hade med framgång blandat minkspillning och chilipulver. Blandningen har haft en god verkan hittills.

Det blev här också en genomgång av hur långt avstånd man ska ha mellan plantorna i början och mellan stammarna i olika stadier av ekskogens framväxt. Men det känner nog alla redan till. Ingen av deltagarna verkade lida under kunskapspridningen men det gjorde tiden. Thomas tvingades avbryta den intensiva skötseldiskussionen, tacka markvärden och mana till snabb promenad till bussarna.

Linnés Råshult

Nu gick färden ytterligare en stund norrut. Vi rundade sjön Möckeln och bussgui-

den visade på en liten oansenlig skogsväg som ledde ner till IKEA-grundaren Ingvar Kamprads bostad. Av någon anledning stod det en polisbil vid vägskålet. Efter ytterligare en kvart var vi framme vid Råshult. Råshult är Carl von Linnés födelseplats och numer även Sveriges tionde kulturresevat. Här mötte Mikael Mikaelsson upp. Tillsammans med sin hustru har de Länsstyrelsens uppdrag att sköta området. Man vill så långt möjligt åter skapa de förhållanden som rådde här på Linnés tid. Såväl när det gäller det landskapsmässiga som det trädgårdsmässiga med alla de växter som fanns på Råshult på Linnés tid.

Eftersom vi var så många gjordes det nu en gruppindelning. Hälften fick följa med på en dryg timmes vandring i området med guidning av Mikael. Andra hälften fick bege sig till caféet för en helt igenom

Mikael Mikaelsson som förvaltar naturreservatet vid Linnés Råshult, guidade sällskapet.

ekologisk lunch med råvaror från trakten.

Vädret var fantastiskt, solen sken och några tog för sig av mullbärsträdets små frukter. Eftermiddagskaffet i trädgården smakade förträffligt. I denna miljö och stämning kunde ordföranden Thomas högtidligen tacka alla medverkande och särskilt Skogsstyrelsen personal som tillsammans med Anders Ekstrand ordnat ett väldigt trevligt program. Thomas förklarade därmed årets exkursion avslutad och påpekade att eftersom årsmötet inte givit styrelsen någon tydlig anvisning om nästa års exkursion skulle man nu börja grunna på målet för nästa års resa.■

Om författaren

Lars Dahlén är sekreterare i Ekfrämjandet, och till vardags skogskonsulent på Skogsstyrelsens Skånedistrikt, med placering i Höör. lars.dahlen@skogsstyrelsen.se

Köksträdgården vid Linnés Råshult.